

I diktátoři touží po přijetí a lásce

Při putování po světě mimo jiné přišel o řadu předsudků, naštěstí však nikoliv o naději, že jsou lidé dobří. Jejich inspirativní příběhy aktivně vyhledává, aby je mohl vyprávět. „I v těch nejvytlučenějších lokalitách, v těch nejchudších kulisách jsem potkal lidi, kteří se snažili, aby okolní svět proměnili v lepší místo k životu,“ říká s obdivem **JIŘÍ PASZ (43)**, novinář, fotograf, dokumentarista a humanitární pracovník. Proto je jeho kniha *Páchat dobro* plná nejen nespravedlnosti, křivd a bolesti, ale také naděje... Kdy se bál o život? Kdy plakal dojetím? A jaký recept na spokojenost našel v Dánsku, jež dlouhodobě okupuje přední příčky v průzkumech zkoumajících štěstí?

■ O který předsudek jste díky cestování přišel?

Změnil jsem mnoho názorů na chudobu a bohatství. Myslím si, že lidé extrémně chudí, ale i ti extrémně bohatí mají menší šanci na životní štěstí. Změnil jsem svoji definici chudoby – není jenom materiální, je i emoční, vztahová, duchovní... Můžete být materiálně zajištěný, a přitom osamělý. Můžete být materiálně chudý, ale zároveň spokojený s životem. Taký ale není pravda, že lidé v rozvojových zemích jsou automaticky nějak šťastnější než my. Můžou být třeba propojenější se svou komunitou nebo být autentičtější. Umějí se třeba životem více protancovat a prozpívat. Jenže to končí v momentě, kdy přijedou buldozery a srovnají jim se zemí dům ve slumu. Nebo když nemají peníze na doktora pro své děti, a ty děti jim umírají.

■ V Nepálu jste vyfotil prostitutku. Pocházela z nejchudší kasty Badi, pro niž je takový osud přirozený. V jejích očích jsem neviděl ponížení, ale hrдост...

Spíš výzvu či otázku: „Nemyslí si, že jsi víc než já.“ A přiznávám, že jsem s tou myšlenkou tenkrát bojoval, prostě to máme v sobě. Pořád se srovnáváme a hodnotíme. Je to samozřejmě blbost, protože co my víme, co je ten druhý opravdu zač...

■ Pořád vás na cestách ještě něco dokáže překvapit?

Už mě nepřekvapí, že dobří lidé, kteří nezištně pomáhají druhým, jsou všude. Pořád mě ale dokáže překvapit, jak moc v tom dokážou být kreativní. A pak se z negramotných babiček z Mauritánie stanou solární inženýrky.

■ Cože?

Díky programu Barefoot college (Bosé univerzity), kterou založil v roce 1972 Ind Roy Bunker. Sám pochází z velice bohaté rodiny. Hledá především ženy z vesnic, které vezme na šest měsíců do Indie, kde je jeho zaměstnanec pomocí znakového jazyka naučí, jak využívat solární energii. Jeho škola pomohla na svět více než dvěma tisícům inženýrky z 93 zemí. Ty odhadem pomohly ke světu až milionu lidí. A ty ženy tím samozřejmě pomohly i samy sobě.

■ Jak?

Především si můžou teď samy sebe mnohem víc vážit, protože pomáhají druhým, společnost je jim vděčná. Přitom předtím se na ně někteří koukali jako na nepotřebné. Tato zkušenost navíc dává

„Dětem na Západě se do školy mnohdy nechce, jinde děti považují možnost tam chodit za požehnání. Minimálně třeba proto, že tam bývají mnohem lepší toalety než v jejich domovech,“ říká Jiří Pasz.

jinak uzavřeným konzervativním muslimským komunitám ochutnat, jaké výhody mohou přinést vzdělané a pracující ženy. Baví mě, že to je emancipace žen, dělaná nikoliv na první dobrou, nýbrž velmi chytře trochu přes koleno. (usmívá se) Nenápadně vrší na stůl další důvody, proč by si muži měli žen a jejich schopností vážit mnohem víc.

„Pomoc může být vlídná i drsná.“

■ Co je podle vás ideální pomoc?

Měla by být vlídná a milosrdná, ale zároveň trochu drsná. Někomu milodar může urazit. Jinému může pomoci, ale zároveň může vytvářet závislost a pokles motivace snažit se sám. Někdo potřebuje spíš fac-

ku, myslím to samozřejmě jako metaforu. Aby se probudil a začal se sebou něco dělat. Ideální je pomáhat ke svépomoci. Křičící menšina u nás mluví o parazitech na společnosti...

■ Co byste jí vzkázal?

Nepochybně i u nás pár parazitů máme, možná někdy na převrácených místech. Ale v naprosté většině jsem potkal lidi, kteří si pomoc zasloužili. Ať už v Česku, nebo v uprchlickém táboře na hranicích mezi Zambíí a Kongem, či ve slumu v Hanoji, anebo v zapadlé vesnici na pobřeží Haiti. Skoro všichni se chtěli postarat o sebe a svou rodinu sami, akorát k tomu měl každý rozdílnou startovací čáru. Když někomu pomáháme, snažíme se mu pomoci k tomu, aby znovu získal kontrolu nad svým životem a našel své místo ve společnosti, a tím pádem i svoji důstojnost.

▼ „Haiti připomíná jeden obrovský slum. V roce 2010 ho postihlo ničivé zemětřesení, ale i navzdory masivní humanitární pomoci je na tom dnes ještě hůř,“ popisuje Jiří Pasz.

■ **Říkal jste, že pomoc by měla být výhodná pro obě strany. Můžete to vysvětlit?**

Pomoc je vztahová záležitost jako skoro vše v našem životě. Nikdy se neobejde bez dialogu s těmi, komu je pomáháno. Měla by tam být partnerská dohoda, jak to dělat. A obě strany by měla nějak obohatit. Pokud je člověk závislý nebo bez domova či má demenci nebo je v šoku po humanitární katastrofě, není si úplně schopen říct, co skutečně potřebuje. Odměnou pro obdarovávajícího by mohl být minimálně úsměv, který je zadarmo. Ale i ten může být manipulativní. (*usmívá se*) Jsem moc rád, že čím dál víc Čechů pomáhá, daruje peníze nebo svůj čas. Pomoc není povinnost, nýbrž právo. A hodně lidí to dělá proto, že z toho má radost. Ta má zase velký vliv na spokojenost a duševní zdraví. Charita nám pomáhá propojit se s lidmi osobně. Podle všech výzkumů se zdá, že spokojení jsme tehdy, když se cítíme co nejméně izolovaní a co nejvíc přijatí. Když někdo po povodních odklízí bahno ze sklepů, může si najít nové přátele. Má z pomoci radost. Jsme takto evolučně naprogramováni.

■ **Proč pomáháte vy?**

Taky se snažím propojovat s lidmi, protože mi to dělá dobře. Ale zase tolik nepomáhám. Hodně o tom mluvím a píšu. (*směje se*) Dělán jen maličkosti...

■ **Podle mě jste třeba napsáním knihy *Normální šilenství*, jež pojednává o nejčastějších duševních poruchách, pomohl hodně lidem se zorientovat. Vaše kniha *Páchat dobro* zase může v mnoha lidech probudit chuť pomáhat...**

Snažím se to dělat vyprávěním příběhů o pomoci. Povím vám ale i jeden z mých

osobních zážitků s přímou pomocí. Během povodní v roce 2002 jsem se rozhodl vyrazit přiložit ruku k dílu přímo na místě. Bylo mi asi jednadvacet. Ještě s jedním kamarádem jsme byli k ruce řidiči hovnocucu, měli jsme na povel hadice. Místní nás vítali jako hrdiny. Přitom jsme jen zabránili tomu, aby spodní voda exkrementy zaplavila jejich domy. Cítil jsem se skvěle. Navíc jsem si splnil klučí sen jezdit v tomhle autě...

„I úsměv může být manipulativní.“

■ **Musí to být strašný smrad, ne?**

Jo. Ale vy i v těch sračkách můžete najít krásu. Jezdili jsme se starším řidičem, světlým chlapíkem hrabalovského typu. Lidi na nás čekali jako na spásu. Bylo vidět, jak se jim ulevilo, když jsme je toho zbavili. Tak se pomáhá skvěle, neboť hned vidíte výsledek. Ale dá se pomáhat i tak, že třeba natočíte o nějaké diagnóze dobrý film, který pak může odbourat ve společnosti řadu předsudků, takže dejme tomu třeba pacientům s autismem či ADHD (*porucha pozornosti s hyperaktivitou, pozn. red.*) si díky tomu snímku nemusejí připadat tak stigmatizo-

vaní jako předtím. Pomoc lidem může být i hodně překvapivá. Dlouhodobě sleduju jednoho kluka, který dělá rozhovory s velmi postiženými lidmi, třeba mají genetickou vadu nebo jsou popálení. Ještě před sto lety by se na ně velká část společnosti patrně koukala s opovržením. A on jim tím, že je empaticky zpovídá, vrací důstojnost. Když vidím, jak jsou ti respondenti silní, moje problémy mi přijdou nicotné. Připadal bych si jako fňukna, když bych si stěžoval na své neduhy a křivdy. Spousta mých kamarádů se přitom na ty rozhovory nedokáže ani podívat. Myslím, že je děsí setkání s někým, kdo v životě tolik trpí...

■ **V knize *Páchat dobro* píšete, že se ve svých textech i fotografiích chcete vyhnout pornografii chudoby a utrpení, jež je svůdná v tom, že zaručuje celkem snadný úspěch. Kde je hranice mezi tím a odvážnou reportáží na dřevě?**

Měla by být profesionální, tedy lidská a citlivá, a přitom nemanipulativní. Kibeře (*nachází se u hlavního keňského města Nairobi, pozn. red.*) se většinou říká největší slum Afriky, ale není to pravda. Nežije tu milion, ale asi 250 tisíc lidí. Jenže milion zní lépe. Nějakou dobu tam pracovala má kamarádka a spolužačka Eva Krutílková. Ta stigma-

▲ **Dívka z jižního Nepálu, která pochází z nejhudší kasty Badi, její členky se nejčastěji živí prostitucí. „Co vidím v jejích očích? Ponížení? Spíš výzvu či otázku: ‚Nemysli si, že jsi víc než já.‘ A přiznávám, že jsem s tou myšlenkou tenkrát bojoval, prostě to máme v sobě,“ komentuje autor tuto fotku.**

tizace ji štvála. Poznala obyvatele slumu jinak a našla si tam přátele. A pomohla pro Českou televizi natočit film *Kibera: Příběh slumu* (2018). O lidech, jací skutečně jsou, o těch, kteří nedostanou prostor v médiích, i když mají co říct. O tom, že život tam je velmi těžký, ale že i tam se dá žít důstojně. Tanker, bývalý profesionální boxer, tam třeba postavil tělocvičnu. HIV pozitivní učitelka Benta ve svém domě provozuje školku pro sirotky s HIV/AIDS a pomáhá jim vyrovnat se s opuštěností i stigmatizací... Eva prostě nechtěla udělat další šokující snímek, který by potvrdil stereotypy, byť by to určitě měla lehčí.

■ Vy jste zase z cesty do Ugandy v roce 2006 přivezl výmluvnou fotku auta s kulou na předním skle, ze které mrazí... Jaký příběh vypráví?

Část Ugandy tehdy terorizovali členové křesťanské sekty Armády božího odporu (LRA) Josepha Konyho, jež je plná dětských vojáků. V uprchlickém táboře Puranga kousek od školy stálo auto s prostřeleným předním sklem. Ptal jsem se kněze Johna, který se tam o nás dobrovolníky staral, co se stalo. Vojáci skupiny LRA mu zastřelili spolujezdce... Z fotky díry po kulce se stal jeden z mých nejosobnějších a nejdůležitějších snímků. Symbolizuje bolest a teror války, aniž graficky zobrazuje oběti, těla, vraždy. Má svůj kontext, příběh, je to díra po střele, jež skutečně ukončila život jednoho konkrétního člověka. Dodnes mě mrazí, když se na ten průstřel dívám. Cítím z něj závan smrti, přestože je to jen malá kulatá díra ve skle.

■ Kolikrát jste sám byl v pokušení vyfotit nějaké utrpení, které lidi snadno dojmou?

Žijeme v brutální válce o pozornost. Média, neziskový sektor, politici, influenceři, aktivisté, reklamní agentury na nás ze všech stran útočí. I já se občas dostávám do pasti, kdy si říkám, jak získat pozornost pro své projekty nebo pro ty, co si to podle mě zaslouží. Bulvární cesta je občas svůdná i pro mě, ale pokaždé se snažím vydat jinudy. Když jsem byl předloni na Ukrajině, akorát bouchla Kachovská přehrada. Všichni se sjeli tam. Taky mě lákalo si to vyfotit a mít snímky, které by mohly vyhrát nějakou soutěž. Ale pak jsem si uvědomil, že to nechci, protože mi ty soutěže vlastně přijdou perverzní. Vyfotit co největší hrůzu, abych vyhrál? A tak jsem radši zůstal u Charkova, kde jsem zrovna

▲ Snímek z cesty do Ugandy v roce 2006. Část země tehdy terorizovali členové křesťanské sekty Armády božího odporu (LRA) Josepha Konyho, která je plná dětských vojáků. „V uprchlickém táboře Puranga kousek od školy stálo auto s prostřeleným předním sklem. Ptal jsem se kněze Johna, který se tam o nás dobrovolníky staral, co se stalo. Vojáci skupiny LRA mu zastřelili spolujezdce,“ vzpomíná Jiří Pasz. „Z fotky díry po kulce se stal jeden z mých nejosobnějších a nejdůležitějších snímků. Symbolizuje bolest a teror války, aniž graficky zobrazuje oběti.“

dělal na dlouhodobém průzkumu o duševním zdraví na Ukrajině.

■ Říkal jste, že by pomoc měla být kreativní. V knize máte řadu příkladů: divadlo, poezie, filmový festival, dárcovství krve... Jak si v této disciplíně stojí Češi?

Podle mě výborně. Nemáme tolik peněz jako západní charitativní společnosti a někdy z té improvizace, jíž se nevyhneme, vznikají krásné nápady. Líbila se mi podpora bioplynáren v Kambodži nebo skateboardy pro Barmu či Zambii. Vybírat tady stará prkna, která u nás už nikdo nepotře-

„Nevíte, odkud se rebelové vynoří.“

buje, a tam udělají parádu, je skvělý nápad. Díky tomu nadchnou děti pro sport, což je odvádí od mobilu nebo od drog. A navíc takhle k sobě může najít cestu mladý Palestinec s Židem, když spolu začnou jezdit. Nebo obecně kluci s holkami, uprchlíci s místními. Jde to naprosto přirozeně. Není to křeč, jako třeba když přijede velká neziskovka či vládní delegace a teď před novináři sehraje nějaké divadlo. I to se někdy děje.

■ Zaujalo mě dárcovství krve, které v Libanonu rozjel dobrovolník, jenž při autonehodě zabil člověka. Začalo to tím, že zachránil dědečka oběti autonehody. Tím, že mu daroval krev...

Je v tom navíc i ta krásná metafora, že krev je jen jedna. Občas zkouším takové mentální cvičení. Představuju si, že nutně potřebuju krev a že by mě měl zachránit člověk, kterého nenávidím. Vzal bych si od něj ten

dar? A co by to pak udělalo s mým vztahem k němu?

■ Co vás napadá za odpovědi?

Myslím, že nám to může pomoci překonávat bloky, které máme. Žid si vezme krev od Palestince, muslim od křesťana. Myslím, že tento projekt lidi opravdu reálně sblízuje. Zvlášť když víte, kdo přesně vám ten život zachránil. A dárcé ví, komu pomohl. Věřím, že by to pomohlo i tady. Kdyby třeba Romové přišli s podobným projektem, troufnu si říct, že by jim pak fandila určitě větší část společnosti než dnes. Vzal by „nácek“ krev od Roma, kdyby měl umřít? Pokud není úplně zaslepený, pak snad ano. A možná by poté přehodnotil své názory.

■ V knize popisujete i zážitek z Haiti, kde vás místní gangsteři málem napadli, když jste na trhu fotil prodavačku uhlí, u které jste nakoupil... Šlo vám o život?

Byla to hodně nepříjemná situace, ale horší to bylo v Nairobi, když tam v roce 2017 po volbách vypukly nepokoje. Dorazily jednotky pořádkové policie, začalo se střílet, létaly slzné granáty a dýmovnice. Vyběhli jsme na střechu, abychom si to vyfotili. Záhy po nás začal poskakovat červený laserový paprsek od snajpra. Udělali jsme školáckou chybu, teleobjektiv na stativu mohl zespuď vypadat jako puška nebo samopal. Všichni jsme se přimáčkli k zemi a nic se nám naštěstí nestalo. Jsem dost vystrašený a úzkostný typ. Možná proto se snažím ty bariéry překonávat a cíleně se dostávat mimo svou komfortní zónu. Někdy se pustím moc daleko. (*usmívá se*) Ale vždy se snažím minimalizovat rizika. Jenže někdy tu situaci prostě nemáte a ani nemůžete mít pod kontrolou.

► **Dětství v Kibeře.** U hlavního keňského města Nairobi se nachází jeden z největších slumů na světě, musí se tu srovnat asi 250 tisíc lidí. Na celém světě bydlí ve slumech asi miliarda lidí, především v Asii a Africe. Ale i tam si děti umějí najít zábavu.

■ Máte příklad?

Před cestou do Středoafričké republiky jsem mamce slíbil, že se vyhnu červeným zónám, jež jsou příliš nebezpečné. Chvilku před naší cestou tam zabili tři ruské novináře, kteří tam přijeli psát o wagnerovcích (soukromá armáda dnes již zesnulého ruského miliardáře Jevgenije Prigožina, pozn. red.). Ale stejně mě přemohla touha mít něco zásadního v ruce, a odjeli jsme tam. Promiň, mami! Zůstali jsme tam několik dní a po celou dobu jsem byl nervózní. V jednu chvíli jsem měl neodbytnou představu, jak to bolí, když vám někdo mačetou usekne ruku. Byl to jasný signál mozku, že jsem to přehnal. V džungli se tam ukrývají rebelové, kteří přepadají auta. Nevíte, odkud se vynoří.

■ Ale vyvázli jste...

Chránil nás belgický kněz, který byl naším průvodcem. Na kněze nebo na jeptišky si obvykle netroufnou ani ti nejhorší gauneři, protože přece jen duchovní možná mají nějaké spojení s Bohem. (usmívá se) Často si v duchu říkám: „Co tady děláš? Stojíš ta fotka nebo příběh za to, že umřeš?“ Nemusejí vás ani zastřelit, ale třeba můžete mít bouračku v džungli, a pomoc přijede pozdě. Nebo s vámi ze srázu spadne autobus... A stejně přistě jedu zase. Taky dělám chyby a špatná rozhodnutí, ale zatím mi to vždy prošlo. Jednou jsme šli pěšky do džungle, kde nás naháněl nosorožec. Doprovázeli nás dva zkušenější průvodci, ale byli

jsem neozbrojeni. Měli jsme jen bambusovou tyč.

■ Jak jste se zachránili?

Nosorožčí máma běží jen kousek, pak se vrátí k mláděti. To nás zachránilo. Jinak máte vylézt minimálně čtyři metry na strom nebo praštit nosorožce mezi tlamu a roh, kde má citlivý čichový orgán. Chápu, že rodiče o mě mají strach. Teď se báli, když jsem jel na Ukrajinu. Nikdy nevíte, jak to dopadne...

„Zbraně? Měli jsme jen bambusovou tyč.“

■ **Není to vaše hledání zážitků forma úniku před něčím, co vás trápí? Díky adrenalinu tam můžete zapomenout na své problémy...**

Nemyslím si to... Spíš se jedná o hledání smyslu života. Rád se propojuju s lidmi,

jak už jsem o tom mluvil. Poznávám díky tomu svět i spoustu zajímavých lidí a příběhů, jež pak můžu vyprávět, a vlastně mi tak trochu zachraňují duševní zdraví. Knihu *Páchat dobro* jsem napsal, abych nezešlel. Toho zla a utrpení ve světě je tolik, že je těžké to nějak vyvážit. Proto se svoji pozornost snažím upřít tam, kde je nějaká rovnováha, chci si všimnout hezkých věcí.

■ **V Africe jste byl osmkrát. V jednom rozhovoru jste říkal, že pokaždé jste přijel jako jiný člověk. V čem vás to změnilo? Jste třeba teď empatičtější?**

Snad. Hlavně díky tomu, že jsem se naučil lidem aktivně naslouchat. Ideální je nějakou dobu s nimi sdílet jejich domov. To musí zvýšit vaši empatii, ať chcete, nebo ne. A zároveň jsem zůstal k Africe kritický. Podle mě to je problematický kontinent. Dějí se tam věci, které nechápu nebo je odsuzuju. Afriku vysiluje boj s drogovými kartely, korupcí, násilím včetně toho sexuálního, s politickou a duchovní nesvobodou. Takže se dá říct, že Afrika mě rozvíjí, v dobrém

K demokratizaci Barmy, kde dlouho vládla vojenská diktatura, přispěla i punková skupina The Rebel Riot. Tento hudební žánr se do země začal dostávat v polovině 90. let. V roce 2007 měla kapela první koncert, o tři roky později padl režim. „Ale i tak to bylo se svobodou pořád vachrlaté, i kvůli genocidě muslimské menšiny.“

i ve špatném. Vždy se vrátím jiný, obohacený o strašné i nádherné zážitky.

■ Věříte v to, že jsou lidé dobří?

Máme v sobě potenciál být bestie i andělé. Výsledek je vždy nějaký poměr. V životě děláme chyby a každý někomu ublížíme. Tou knihou jsem chtěl poukázat na to, že se na tom poměru světlých a temných sil v sobě dá pracovat. Mám tam inspirativní příběhy lidí, kteří také chybovali, ale snaží se udělat ze světa lepší místo k životu. Tvrdě na tom makají. Zážitky z cest mě donutily srovnat se s tím nejhorším, co v nás ledech je. A zkoušet najít to nejlepší. Ono strašně záleží na tom, na co se zaměříte. Když budete chtít hledat to zlé, určitě budete úspěšný.

■ Kde se podle vás bere to zlo v nás?

Často to vychází z nenaplněných potřeb, od hladu a žízně až po přijetí, respekt a lásku. Z předsudků se rodí nenávist a ta plodí násilí, a to zase jen další násilí... Když jsem byl ve Rwandě, v Kambodži anebo v Osvětinách, pokaždé jsem se pídil po příčinách toho zla. Co dělali nacisté Židům? Anebo Hutuové Tutsiům (*tradičně znesvářená africká etnika ve Rwandě a Burundi, pozn. red.*)? Anebo Rudí Khmerové svým kambodžským spoluobčanům? To je tak brutální, že prostě musíte najít odpověď na tu otázku. Spousta lidí cítí beznaděj, protože jim přijde, že je nikdo neposlouchá. Co s tím? Podle mě je nejdůležitější to propojování se s lidmi, bojovat s traumatizací, mít kvalitní vztahy. Naopak toxické vztahy jsou velmi nebezpečné. Navíc skoro každé zlo je zabalené do hezkého obalu.

■ Jak to myslíte?

I diktátoři hlásají: „Myslím to s vámi dobře, zachráním vás.“ Je potřeba ty líbivé řeči umět rozklíčovat. Každopádně zlo často páchají lidé velmi nenápadní, do nichž bychom to neřekli. Pol Pot, který v Kambodži spáchal patrně nejhorší genocidu v historii, byl podle svědků velmi pokorný a mírný. Umíral v klidu, rozhodně netrpěl výčitkami. Podobně jako Hitler nebo Stalin. A Putin bude další v řadě... To jsou lidé bez reflexe, protože spadli do strašné pasti narcismu, obklopeni kývači a pochlebovači. Jsou v té králičí noře tak hluboko, že jim už nebylo nebo není pomoci. Také podle mě toužili po naplnění těch základních potřeb, po přijetí, lásce, respektu, jen na to šli špatně. Každopádně se podle mě nerodíme jako monstra. Ta se z nás stávají. A je tam i spoluvina okolí, že to monstrem včas

▲ Ve městě Marjinka na předměstí Doněcku šli prvňáčci zrovna do školy. Ve všech oknech byly pytle s pískem. Na stěnách červené pásy vyznačovaly hranice, nad nimiž hrozil zásah ruského snajpra. Střílet se prý začalo každý den po třetí hodině. „Jaký typ člověka asi vědomě střílí na základní školu, na malé děti?“ napadlo Jiřího Pasze.

nezastavilo. Taky jsem opakovaně uvěřil lidem, kteří mnou manipulovali... A teď nemluví o osobních, ale spíš o profesních vztazích.

„Sám sebe jmenoval Putin spasitelem.“

■ Kde jste je potkal?

Samozřejmě i v neziskovkách, protože své pravé úmysly maskovali za pomoc druhým. Třeba i o matce Tereze se dnes mluví i kriticky. Máme řadu svědectví, jak strašně se chovala ke spolupracovníkům. Nebo Su Ťij, která v roce 1991 získala *Nobelovu cenu za mír*, byla kritizována za to, že jako

neoficiální hlava barmské vlády nepodnikla kroky proti genocidě muslimské menšiny Rohingů.

■ Právě v Barmě jste přišel o předsudek, že všichni buddhističtí mniši jsou dobří.

Všechna náboženství jsou potenciálně mírumilovná. Pořád tvrdím, že buddhismus k tomu má největší předpoklady, protože je velmi tolerantní k ostatním náboženstvím. Nesnaží se nás spasit i proti naší vůli. Svě učení nešíří násilím. Problematické je to u křesťanství, a zvláště problematické u islámu... Zdá se, že čím je náboženství mladší, tím víc touží po šíření své víry. Hinduistům, židům i buddhistům bývá jedno, co si myslíte nebo čemu věříte. Ale i tady jsou výjimky. Překvapilo mě, že buddhismus v jihovýchodní Asii má hodně nacionalistickou, až neonacistickou tvář. Před

► **Loňský křest knihy *Páchat dobro*. Jiří Pasz už před čtyřmi lety zaujal titulem *Normální šílenství, který pojednává o hranici mezi duševním zdravím a nemocí*.**

deseti lety jsem dělal rozhovor s mnichem Ashinem Wirathuem, jenž bývá označován za hlavního ideologa genocidy Rohingů. I kvůli němu zemřely desetitisíce muslimů včetně dětí a starců, které upalovali.

■ **Jaký jste z něj měl pocit při interview?**

Bylo mi z toho divně po těle. Jako kdybych potkal predátora. Je to takový ještěr nebo had. Za těch třicet minut, co jsme spolu mluvili, neukázal žádné emoce. Sálala z něj bezohledná moc, neproniknutelný klidný, ale velmi chladný pohled. Tehdy jsem byl ještě hodně mladý, takže jsem nebyl moc konfrontační. Ptal jsem se ho, co si myslí o tom, že o něm západní média píšou jako o asijském Hitlerovi. Říkal, že je mu to úplně jedno a že se stejně pravda ukáže. Ani chvilku nezaváhal. Snad ani nemrknul. Taky mi vysvětloval, že koná dobro pro lidi, že se snaží zachránit Barmu před nebezpečím zkázy, tedy před muslimy. Setkávat se s takovými lidmi je nebezpečné, protože vás dokážou zmanipulovat.

■ **Nemáte strach, že to zlo, které ve světě potkáte, ve vás taky zakoření?**

Bojím se hlavně toho, abych nezačal nenávidět nějaké skupiny lidí. Když jsem se vrátil z Ukrajiny, měl jsem dlouho problém přestat nenávidět Rusy. Poté, co jsem si povídal s lidmi, jimž Rusové zabili děti, ze kterých zbyly jen vnitřnosti, co sbírali do kýble... Jaký typ člověka asi vědomě střílí na malé děti, na základní školu? Mám problém ustát emoce, když vidím, jak někdo

někomu ubližuje. Jenže nenávisť je ve výsledku zraňující i pro vás. Je to taková tíha, že vás nakonec zničí, zničí váš potenciál k dobru... Snažil jsem se proto pochopit, co se v Rusku děje.

■ **A...?**

Poslušnost ze strachu, pocit nespravedlnosti a křivdy, trauma z rozpadu Sovětského svazu. Je toho mnohem víc, s čím se Rusové nedokázali vyrovnat... Putin to vzal do hry a jmenoval se spasitelem, jen místo léčby, terapie a katarze nabídl ještě větší trauma. Válka je podle mě zvláštní druh psychózy. Jako by se všichni najednou zbláznili a za-

„Dánové vědí, kdo jsou a co chtějí.“

čali žít v jiné realitě. Jeden veterán z Afghánistánu mi říkal, že válka všechny dehumanizuje. Válka je jen hrůza a šílenství, válka umí udělat z lidí zrůdy. Po návratu se musíte opět změnit. Věřím, že úroveň každé společnosti se pozná podle toho, jak se chová k těm nejzranitelnějším. Větší potenciál k dobru mají lidé, kteří jej mají kolem sebe, jsou jim inspirováni. Větší potenciál ke zlu mají lidé traumatizovaní, s velkými neřešenými problémy uvnitř i okolo sebe. O tom, jací jsme, jaký je náš životní příběh, rozhoduje spousta okolností — odvaha, naše vztahy a priority. Je to i souboj pozornosti a lhostejnosti v nás. Záleží na tom, jaké informace si vybíráme a konzumujeme.

■ **Kolikrát jste na cestách plakal dojetím?**

Mockrát, jsem dojímavý typ. Brečel jsem při společné modlitbě za smíření v ugandském uprchlickém táboře Puranga. Nebo

v Barmě, kde jsem se zúčastnil mírové demonstrace proti občanské válce s etnickými menšinami. Slzy jsou přece lidské. Chci samozřejmě být profesionálním novinářem, ale nechci u toho přestat být člověkem. Jsem citlivý, a někdy to prostě musí jít ven. Strašně pro mě třeba bylo, když jsem byl svědkem, jak se ukrajinské děti loučily se svým tatínkem, který si na pár dní odskočil z války. Nemohly pochopit, že tatínek zase musí zpátky a nemůže být s nimi. Celá rodina plakala... Fyzicky jsem cítil jejich bolest. Z toho zážitku jsem se dostával několik dní. Rvalo mi to srdce. Když o tom teď mluvím, zase se mi chce brečet. Přejde mi to jako symbol bolesti a utrpení z té nesmyslné války.

■ **Nějakou dobu jste žil v Dánsku, kde je podle výzkumů dlouhodobě nejvíc štěstí na světě. Našel jste tam recept na život?**

Neexistuje zázračná univerzální cesta fungující pro všechny. Dánsko těží z toho, že tam je historicky daná kultura spokojenosti a obrovské důvěry. V lidi i systém. Ta je strašně důležitá! Uznávají hodnoty společnosti. Dokonce rádi platí vysoké daně, protože jsou přesvědčeni, že to má smysl a že to pomáhá celé zemi. Dánové se mnohem víc starají o své psychické zdraví. Striktně oddělují pracovní a soukromý život. Nejsou permanentně online pro své šéfy jako my. I proto se podle mě cítíme tak přepracovaní. Jsme závislí na mobilech. Pípné zpráva, a hned ji musíme přečíst. Dánové vědí, kdo jsou a co chtějí. Mimo jiné to znamená nebát se a nekrást. A co my Češi? *(usmívá se)*

Milan Eisenhammer

Návštěva fronty, sídliště Saltivka v Charkově. „Na ukrajinských sídlištích se člověk neubrání pocitu, jako by to bylo u nás doma,“ zamýšlí se nad rusko-ukrajinskou válkou a její blízkostí Jiří Pasz.